

EINFÜHRUNG IN DIE INTERKULTURELLE PÄDAGOGIK

(UVOD U INTERKULTURALNU PEDAGOGIJU)

INGRID GOGOLIN

MARIANNE KRÜGER POTRATZ

Opladen, Farmington Hills: Barbara Buldrich; Band 9, 2007., 261 str.

IVANA DROBAC

Sveučilište u Zadru, Odjel za pedagogiju
University of Zadar, Department of pedagogy

Primljeno / Received: 19. XII. 2008.

Uvod u interkulturalnu pedagogiju deveta je u nizu od ukupno 16 knjiga u kojima je sadržan opširan uvod u znanost o odgoju. Autorice (Ingrid Gogolin i Marianne Krüger Potratz), uvažene profesorice i voditeljice odsjeka za interkulturalnu pedagogiju na sveučilištima u Hamburgu i Münsteru, godinama se bave proučavanjem pitanja migracija i učinkom interkulturalnog odgoja i obrazovanja u multikulturalnim uvjetima.

Knjiga broji 261 stranicu i dijeli se na sedam poglavlja podijeljenih na potpoglavlja u kojima se daje pregled zadaća interkulturalne pedagogije u Njemačkoj kao migracijskoj zemlji te opisuje povijest interkulturalne pedagogije, njene teorijske diskurse, osnovne pojmove, posebne discipline te glavna područja i teme istraživanja. Autorice također tematiziraju pitanja mjesta studiranja, studijskih ponuda, institucija, područja djelatnosti i pitanja mogućnosti zapošljavanja za apsolvencata a studentima nude korisne savjete kao pomoć pri orijentaciji. Na kraju knjige autorice daju iscrpan popis preporučene literature.

Knjiga je namijenjena prije svega studentima koji žele dobiti prvi uvid u područje interkulturalne pedagogije. Ovoj je namjeni podređena cjelokupna koncepcija ove, kao i drugih knjiga iz niza, ponajviše s dobro strukturiranom sadržajnom strukturom knjige.

Autorice čitatelja u knjigu uvode naslovom *Izazovi pedagogije kroz društvenu heterogenost* te definiranjem interkulturalne pedagogije kao poddiscipline znanosti o odgoju, koja se bavi pitanjem koje posljedice u odrastanju, socijalizaciji i procesima odgoja i obrazovanja sa sobom nosi to što se oni odvijaju u socijalno, kulturno i jezično sve kompleksnijem i heterogenijem kontekstu (str. 11). U prvom dijelu ukratko se opisuje suvremeni položaj društva i njegov razvoj (*Heterogenost kao uvjet života i obrazovanja*).¹ Vodeća normativna premissa rada u ovom području glasi da životne i obrazovne šanse mladih

¹ Heterogenität als Leben- und Bildungsbedingung

moraju biti što je moguće više neovisne o njihovu podrijetlu, dok najveću odgovornost za ostvarivanje ovog cilja snose odgojno-obrazovne institucije. Drugi dio prvog poglavlja pojašnjava internacionalne migracije kao "motore za preuzimanje društvene heterogenosti" (str. 14). Autorice ukazuju na značenje "diferentifikacije regionalnog podrijetla migranata" te se kritički osvrću na nepostojanje sistematskih podataka o jezicima u Njemačkoj, unatoč velikoj važnosti istih. Naime, nove forme migracija, tzv. transmigracije, čije je obilježje da migracijski proces ostaje otvoren, pokazuju da se klasični pogled na procese migracija u kojima nakon dvije do tri generacije dolazi do potpunog prilagođavanja domicilnom stanovništvu, ne podudara s današnjim položajem migracija (str. 26). Stoga bi se u pedagoškim područjima djelovanja trebalo, naglašavaju autorice, dugoročno računati na to da djeca i mladi migracijskog podrijetla, unatoč tome što su rođena ili odrasla u Njemačkoj, posjeduju veze s materinim jezikom i kulturnim formama izražavanja njihovih obitelji. Autorice već u uvodnom dijelu knjige upućuju na to da se interkulturalna pedagogija ne koncentrira samo na određene ciljane grupe kao "uzročnike" ili "žrtve" heterogenosti, na primjer na grupe "došljaka" (str. 13). Obilježje državne pripadnosti ne sadrži u sebi nikakve bitne upute za odgojni i obrazovni sektor. Autorice, naprotiv, naglašavaju važnost socijalnih aspekata, religijskih ili svjetonazornih povezanosti i jezične situacije, k tome i samu prirodu procesa migracije pri postavljanju odgojnih i obrazovnih zadaća (str. 16).

U drugom poglavlju *Migracija i jezično-kulturna heterogenost u Njemačkoj* autorice na nekoliko primjera ukazuju kako je pogrešno uvriježeno shvaćanje da je povijest migracija započela nakon 1945. godine, odnosno da tek od tog vremena postaje važna za područje obrazovanja. Jezično-kulturna kao i etnička, nacionalna i religijska heterogenost, ako pomno promotrimo povijest migracija, nisu nove pojave već stalni momenti povijesti. Oni, od prijelaza s 18. u 19. stoljeće, dobivaju jedno posebno, upečatljivije značenje od današnjeg shvaćanja društvene "normalnosti", i to s nastankom nacionalne države kao nove društvene i političke regulative. To se u knjizi ilustrira na primjerima njemačkih gradova Berlina i Hamburga.

U uvodnom dijelu trećeg poglavlja *Povijest stručnog smjera interkulturalne pedagogije u znanosti o odgoju* opisuju se najprije razvoji na razini znanosti o odgoju kao discipline, a zatim obrazovno-političke odluke i pravni propisi u ophođenju s jezičnom, kulturnom, etničkom i nacionalnom heterogenošću. Prikazuje se kako suprotno postavljeni odnos "stranog" i "svog" određuje gledišta "Pedagogije stranaca" (Ausländerpädagogik), odnosno komparativne znanosti o odgoju kao dijelu znanstvene discipline od njena osnivanja na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, te kako se ona dalje samostalno razvijala tijekom 20. stoljeća (str. 71). Poblize su analizirane četiri specijalizacije (I. Kolonijalna pedagogija, II. Granično i strano nijemstvo, III. Školska politika za učenike iz unutardržavnih jezičnih manjina te IV. Škola i nastava za djecu stranog državljanstva) s njima pripadajućim područjima na kojima se vidi kako je suprotno postavljen odnos "stranog" i "svog" postao djelotvoran na obrazovno-političkoj razini. Nakon opisivanja "duge prošlosti" slijedi odlomak o "kratkoj povijesti" discipline interkulturalne pedagogije započetoj 60-ih i 70-ih godinama 20. stoljeća. Ona se, doduše, u ovom poglavlju opisuje tek toliko da bi se moglo vidjeti da li i kako povijesno osnovani obrasci ophođenja s jezičnom, etničkom, kulturnom i nacionalnom heterogenošću i dalje vrijede ili su se pak promijenili odnosno propali.

Diskusije i shvaćanja, karakteristične za aktualnu interkulturalnu pedagogiju, obrađuju četvrto i peto poglavlje knjige.

Navedena zadaća četvrtog poglavlja *Interkulturalna pedagogija: teorije i koncepti* je predstavljanje dodirnih točaka i razlika koje se mogu otkriti analizom različitih polazišta interkulturalne pedagogije. Pojam "interkulturalan" pronalazi se kao znanstveni pojam u mnogim graničnim disciplinama: u sociologiji i etnologiji, u psihologiji, filozofiji, političkim znanostima i filologiji. Kao polazišna točka za razlikovanje postavki interkulturalne pedagogije, uzima se upotreba pojma "kultura".

Razne predstavljene postavke pokazuju razlike ne samo s obzirom na njihovo shvaćanje pojma kulture, odnosno njene funkcije. Naime, različiti teorijski okviri koji se pokazuju pozivanjem na različite znanstvene discipline, odnosno subdiscipline, također upućuju na bitne razlike i sličnosti između postavki interkulturalne pedagogije. Autorice prije svega prigovaraju esencijalnoj postavci koja "kulturene razlike" upotrebljava na kulturalizacijski način (str. 117). Po ovom shvaćanju pojedinac se promatrao kao predstavnik svoje nacionalne kulture bez preispitivanja kulturne i nacionalne pripadnosti. Autorice također kritički sagledavaju tzv. kulturno-antropološka polazišta i njihovu tendenciju da se susretu i dijalogu (koje vide kao sredstvo dolaska do priznanja "drugoga") pripisuje približno magična sila jer se pritom zaboravlja na činjenicu da svaka socijalna stvarnost podrazumijeva i odnose moći i vlasti koji utječu kako na odnose i međuljudsku interakciju tako i na razvoj osobnog identiteta. Društveno-teorijski orijentirana polazišta su, naprotiv, ciljano tražila "mehanizme moći" i u tom smislu također reflektirala upotrebu pojma kulture ("Kome će i u koju svrhu poslužiti pozivanje na 'kulturu'?") (str. 123). Autorice na kraju poglavlja zaključuju da se različita polazišta interkulturalne pedagogije oslanjaju na refleksivno shvaćanje kulture i njenih funkcija u pedagoškom kontekstu i u drugim društvenim poveznicama. Tu se ne radi o ustrajanju na "razlici" prema fundamentalističkoj predodžbi. Nije dakle cilj drugoga promatrati u njegovoj različitosti, možda ga čak i priznati, te ga time ujedno i zatvoriti u "geto njegove različitosti" i "raskrstiti s njim" (Welsch, 1992). Cilj teoretskih i pojmovnih nastojanja nije fundamentaliziranje kulturne, etničke i jezične različitosti u ovom smislu, u kojem se nalazi i u varijanti "kulturnog relativizma", već je cilj moći se osloboditi od zatvaranja u tobože čistom "kulturnom identitetu" (str. 134).

Na početku petog poglavlja *Odabrana područja i teme istraživanja* autorice naglašavaju kako je s kritikom "Pedagogije za strance" i njenim novim određenjem kao interkulturalne pedagogije, bio povezan zahtjev za promjenom perspektive: ukupno se područje odgoja i obrazovanja kroz povijest i u sadašnjosti trebalo istraživati s obzirom na pitanje koegzistencije s jezično-kulturnom, etničkom i nacionalnom heterogenošću. Kako su se ta istraživanja razvijala u posebnim odgojno-znanstvenim disciplinama i područjima istraživanja od 70-ih do 80-ih godina 20. stoljeća, opisuje se u petom poglavlju na primjerima odabranih područja i tema istraživanja:

1. Obrazovno-društveno istraživanje
2. Internacionalno i interkulturalno komparativno istraživanje
3. Interkulturalno obrazovno istraživanje
4. Interkulturalno istraživanje škole i nastave
5. Istraživanje jezika u interkulturalnoj pedagogiji.

Pritom se u posebnim potpoglavljima prikazuju i diskutiraju načini analize kao i glavni rezultati istraživanja te deficiti, ali i napretci provedenih istraživanja. Autorice ukazuju

na činjenicu da postoji još niz nerazrađenih i neistraženih pitanja i područja istraživanja. Jedno od tih pitanja koja bi se mogla istraživati, bile bi primjerice "...studije koje polaze od pitanja koje su strukturalne i organizacijske izmjene i pedagoške postavke potrebne da bi se povećao uspjeh u obrazovanju djece i mladih migranata" (str. 150).

Sljedeća dva poglavlja posebno su korisna studentima početnicima, koji će ih zasigurno čitati sa zanimanjem. *Područja djelatnosti, studijske ponude i savjeti za studente* prikazani su u šestom poglavlju u kojem su opisane mogućnosti realizacije interkulturalnog obrazovanja, te se zaključno u sedmom poglavlju nudi *Pomoć za orijentaciju i znanstveni rad* u obliku potrebna "alata" (priručnici, bibliografije, časopisi, web adrese itd.) za samostalnu orijentaciju u polju interkulturalne pedagogije.

Opširan popis literature na kraju knjige također omogućava daljnje studiranje. Ova se poglavlja, kao i čitava knjiga, odlikuju, s jedne strane jasnom i smislenom strukturom (uvodi, sadržaj, jasni i pregledni naslovi) te, s druge strane, tečnim njemačkim jezikom bez upotrebe stručnog žargona, kako i priliči knjizi koja bi čitatelja trebala zainteresirati i uvesti ga u novo znanstveno područje.